

Fenomenale Werdegang

Een bewerking van Coetzees beroemde **In ongenade**, met zijn vele lagen, zijn duizelingwekkende diepte en reikwijdte, is een hachelijk zaak. Josse de Pauw, Luk Perceval en Toneelgroep Amsterdam zijn ver gekomen.

Door **Hein Janssen**

De eerste aanblik, als je de grote zaal van de Amsterdamse Stadschouwburg binnenkomt, is indrukwekkend. Een grote groep zwarte mensen – volwassenen, jongeren, kinderen – neemt het grote podium in beslag. Al snel blijkt dat het meer dan vijftig aangeklede etalagepoppen zijn, in allerlei soorten en maten, maar allemaal zwart.

Zij zijn de stille getuigen van een openbare ondervraging van de hoofdpersoon in *In ongenade*, professor David Lurie, gespeeld door Gijs Scholten van Aschat. Hij heeft op de universiteit van Kaapstad een relatie gehad met een van zijn studentes en daar moet hij zich voor verantwoorden.

Zo begint de voorstelling, waarin

de beklagde professor ook de verteller is. Een bewerking van Coetzees wereldberoemde roman met zijn vele lagen, duizelingwekkende diepte en reikwijdte, is een hachelijk zaak. De Vlaamse acteur/schrijver Josse de Pauw heeft die bewerking gemaakt en Luk Perceval, na zes jaar weer terug in het Nederlandse theater, registreert de voorstelling nu als gast bij Toneelgroep Amsterdam.

Ze zijn ver gekomen, want als theatervoorstelling is *In ongenade* een indringende en ten slotte aangrijpende vertelling over de botsing van culturen, morele oordelen en familieverhoudingen. Tegelijk is het in kort bestek een imponerende weergave van de Werdegang van een eenzame ziel, een man op zoek naar de vervulling van zijn seksuele begeerte, daar-

in vastlopend. Met de Zuid-Afrikaanse natuur in heel zijn geschakeerdheid als achtergrond.

Daarom is dat toneelbeeld, ontworpen door Katrin Brack, die met Perceval uit Duitsland is meegekomen, zo prachtig en doeltreffend. Omdat al die zwijgende, zwarte mensen dit verhaal in het juiste kader plaatsen. In die allesbepalende scenografie is Scholten van Aschat een superieure verteller en ook vertolker, want behalve dat hij het verhaal in indirecte zin stuurt, speelt hij ook de rol van de man in crisis, met wisselende emoties en in felle dialogen. Soms komt dat schakelen wat al te geforceerd over, maar aan de hand van deze fenomenale acteur gaat het publiek volledig op in dit loodzware verhaal, waarin hij met lichte ironie en enkele komische terzijdes zowaar ook nog wat lucht weet te brengen.

Als David Lurie zich na zijn déconfiture terugtrekt op de boerderij van zijn dochter, maakt hij daar samen met haar een dramatische gebeurtenis mee, die beider leven voorgoed zal veranderen. Alles wordt op zijn kop gezet door een overval, mishandeling en verkrachting door twee zwarte jongens. Vader en dochter reageren daar volkomen verschillend op, waarmee de gapende kloof van hoe zij zich tot hun omgeving verhouden wordt gemarkeerd.

De dochter besluit geen aangifte te doen. Sterker nog: zij zal moeder worden van het kind dat het resultaat is van de verkrachting en is zelfs op verzoening uit. Niet eens met de daders zelf, maar in wezen met die hele zwarte, zwijgende meerderheid om haar heen. Dat is wat dit land en deze mensen van haar vra-

gen: dat ze de vernedering accepteert, dat ze alle schande en wrok achter zich laat om vanuit het niets opnieuw te beginnen. Haar vader kan dat niet bevatten, en noemt haar besluit 'ziek en cynisch'. Hij heeft volkomen gelijk, hoewel dat per toeschouwer zal verschillen.

Dat *In ongenade* het publiek voortdurend aan het denken zet over dit soort morele kwesties, is de verdienste van deze sobere Perceval-regie, zijn technische team (decor, belichting, geluid) en van de spelers, met name van Janni Goslinga die als de dochter een krachtige tegenspeler is van Scholten van Aschat. Opvallend is dat ook de rollen van de zwarte personages vanuit hun eigen idioom sterk worden gespeeld, met een stukje Afrikaanse familiedans als kleine entr'acte.

Wat zich uiteindelijk wel enigszins wrekt, is dat de intensiteit van dit multiculturele drama simpelweg te groot is voor een voorstelling van krap twee uur. Een boek kun je af en toe even wegleggen om het voorafgaande te verwerken; in het theater dendert de vertelling in sneltreinvaart door.

Dat neemt niet weg dat Gijs Scholten van Aschat in een prachtige finale tot een ontroerend zelfinzicht komt. Als vrijwilliger in een dierenkliniek moet hij daar met een spuitje een einde maken aan het leven van zwerfhonden, waarvan er in dit land te veel zijn. Ook aan dat van dat ene kreupele hondje dat zo van muziek houdt. Doden uit liefde – het bestaat.

★★★★★

In ongenade naar J.M Coetzee door Toneelgroep Amsterdam; bewerking Josse de Pauw,

regie Luk Perceval. In Stadschouwburg Amsterdam, 4 december. Tournee: toneelgroepamsterdam.nl

'Vlaamse' bewerkingen

In het bewerken van boeken die worden gerekend tot de serieuze (wereld)literatuur, hebben Vlaamse theatergroepen en regisseurs de afgelopen jaren het voortouw genomen. Zo bewerkte Johan Simons bij zijn toenmalige gezelschap NTGent zowel *Platform* van Michel Houellebecq als *De Asielzoeker* van Arnon Grunberg. Eerder al bewerkte Simons *Elementaire Deeltjes* van Houellebecq. Guy Cassiers maakte bij het Ro Theater in vier delen een majestueuze bewerking van Prousts *A la recherche du temps perdu*, en later regisseerde hij bij Het Toneelhuis ook *Under the volcano* naar Malcolm Lowry. Op dit moment voltooid hij bij zijn Antwerpse gezelschap een bewerking in drie delen van Robert Mulsils *De man zonder eigenschappen*.

Verteller en vertolker

Gijs Scholten van Aschat is in *In Ongenade* een superieure verteller en ook vertolker, want behalve dat hij het verhaal in indirecte zin stuurt, speelt hij ook de rol van de man in crisis, met wisselende emoties en in felle dialogen. Aan de hand van deze fenomenale acteur gaat het publiek volledig op in dit loodzware verhaal, waarin hij met lichte ironie en enkele komische terzijdes zowaar ook nog wat lucht weet te brengen.

De toneelbewerking van 'In ongenade' zet het publiek voortdurend aan het denken over morele kwesties

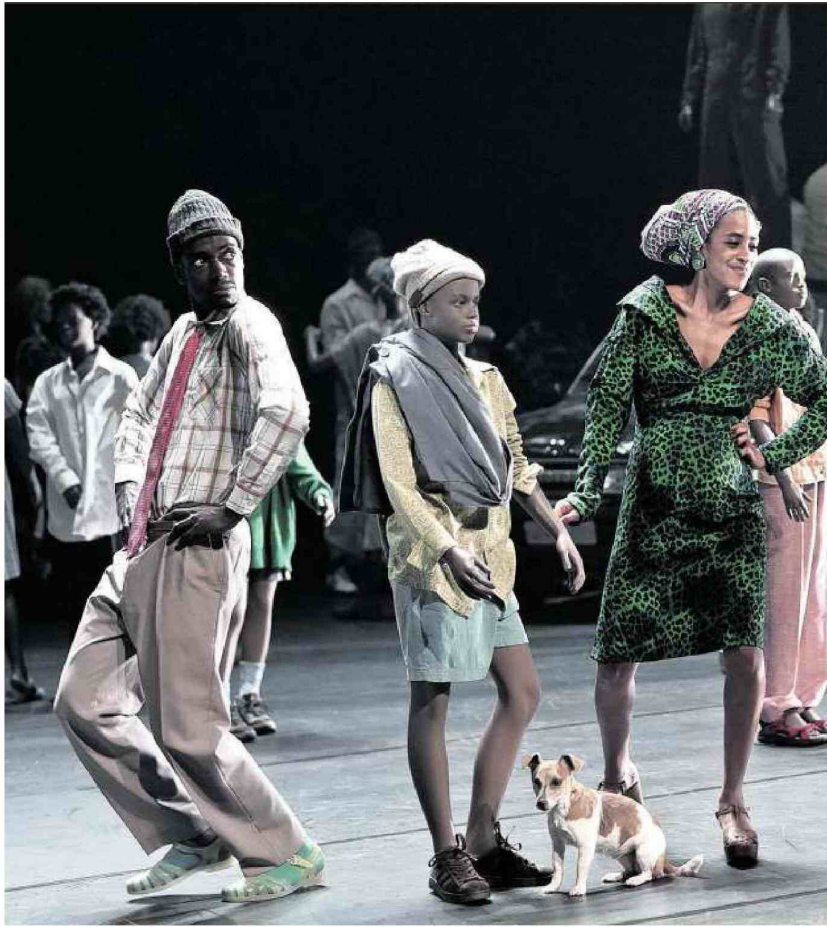

Foto Jan Versweyveld

Sergio Hasselbank, Djamila Landbrug en Felix Burleson te midden van etalagepoppen in *In ongenade*.